

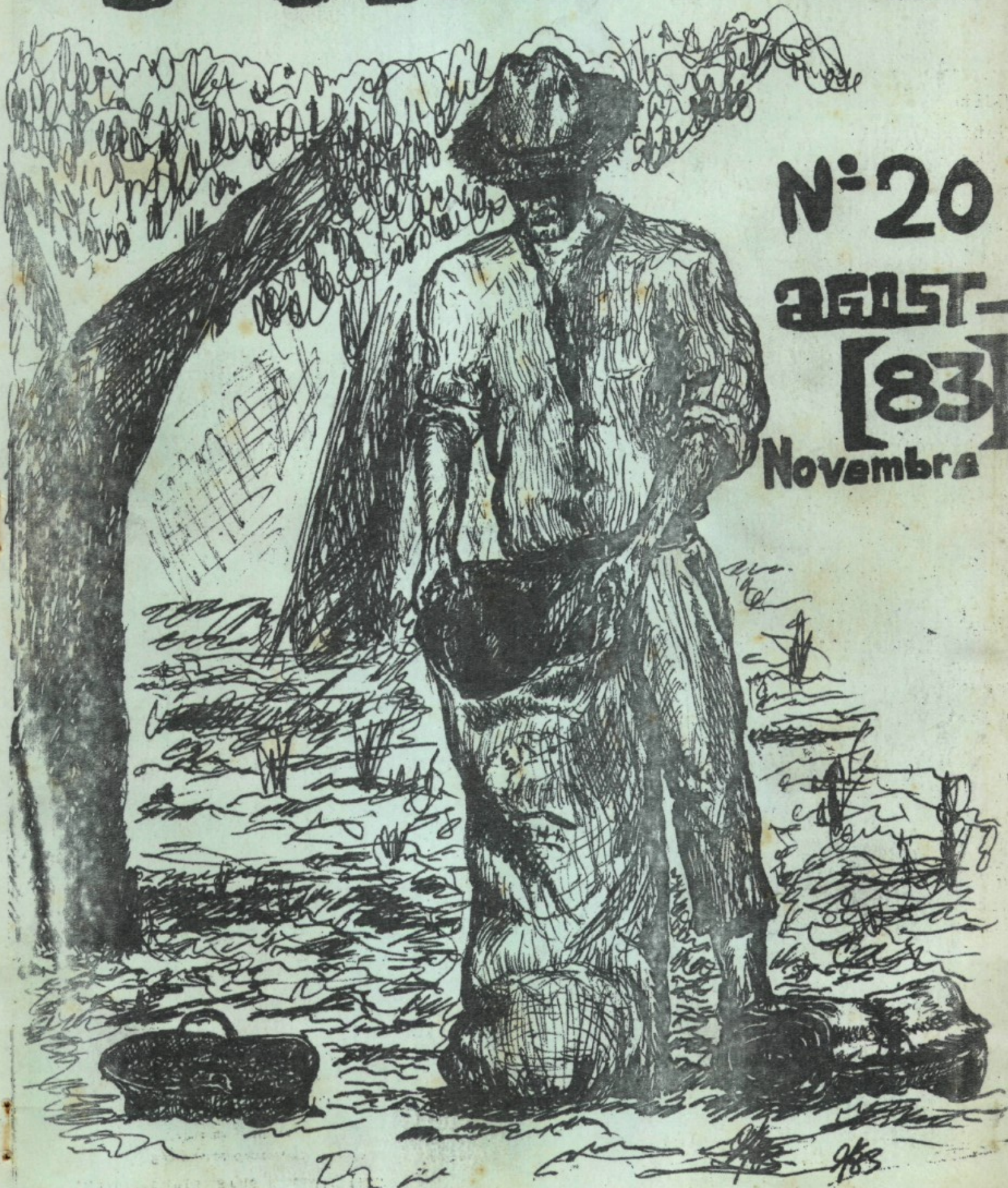
PÖRTULA

Nº 20

AGOST-

[83]

Novembre

P O R T U L A

Bolletí informatiu-cultural
de Marratxí

Número 20 , agost-novembre 1983

S U M A R I

Editorial
Notícies del Terme
Notícies del Col·legi Costa i Ll.
Esports
Un poc de seny i vergonya
Aquí Obra Cultural Balear
Vols aprendre la teva llengua?,...
Balls mallorquins, jazz i judo
Conte real
Història de Mallorca en còmic (II)
Adéu, Pere Sureda. Bon dia, art
Artistes de la Vila: Tòfol Tries
Salvem es Trenc
La realitat del judo
Juguem al truc
Racó d'informàtica
L'ortografia i els noms de lloc
Es cafetet amb... Joan Parets
Consurs de contes: Pasturar gavines
Passatemps
Goigs de la Soledat de Maria Sma.
Himne mallorquí
Sobre un himne mallorquí
Pòrtol, guia d'ol·leries
Els nostres balls
Notes històriques de Marratxí
Dibuix de Cristòfol Tries

Grup d'esplai Focs i Olles
S'escola Vella
Pòrtol (Marratxí)
Depòsit Legal: PM 529/81

C O L . L A B O R A D O R S

Caterina Capel i Rotger
Miquel Coll i Canyelles
Llorenç Me Duran i Coli
Pere Estelrich i Massutí
Rafel Ferrer i Sanxo
Cristòfor Xavèr Garau
G.O.B. Marratxí
O.C.B. Marratxí
Salvador Ortoneda i Colomar
Antoni Pascual i Nadal
Ramon Rosselló i Vaquer
Cristòfol Tries i Guardiola

Consell de Redacció

Miquel Bosch i Auba (Informació
general)
Ramon Díaz i Villabonga (Cultura
popular)
Biel Massot i Muntaner (Música,
Història)
Miquel Mut i Sureda (Maquetació,
Publicitat)
Bernat Palou i Creus (Informatius)
Damià Perelló i Terrassa (Passa-
temps)

=====

-... Pòrtula?... Encara?

-Sí. Per què no?

Seguim en marxa malgrat les apariències i les errònies informacions de certs mitjans de comunicació dient que Pòrtula havia mort.

Encara queda molta tasca que fer i una mica d'empenta per a dur-ho endavant.

El fet és que darrerament hi havia cansament i poca dedicació. Per desgràcia tots tenim massa coses que fer. Però, al cap i a la fi, aquesta revista és una d'elles i les ganes de continuar ens empenyen.

De qualque manera aquest nou número marca la fita inicial d'una nova etapa. Ho coneixereu ben aviat, i possiblement el mes que ve vos podrem oferir nous plantejaments al respecte.

Com sempre demanam el màxim per la vostra part: col·laboració, apoiament i paciència.

Per molts de motius, gràcies.

La Redacció.--

PLE

El passat dia tres, l'Ajuntament celebrà ple ordinari, el qual constava de 18 punts, que s'aprovaren sense cap mena de discussió, per part de l'oposició, el punt tres que tractava dels jocs esportius s'aprova que es farien dins el primer semestre del any 1984, el pressupost sera de 350.000.- pts., de les quals l'Ajuntament n'aportarà el 30%, seguint les restants aportades per la Conselleria de Cultura i Sport del Consell Insular de Mallorca, previa sol·licitut de la subvenció corresponent.

Al punt 10, s'aprova el plec de condicions que han de regir l'adjudicació de les obres del cementiri municipal, per concurs-subasta, l'import de la contrata puja a 30.521.314.- pts, el termini d'execució queda establert en dotze mesos, la fiança que hauran de depositar els concursants serà del 2% la provisional i del 4% la definitiva, aquets tant per cent s'entenen sobre l'import total de la contrata, es a dir, sobre els 30.521.314.- pts.

ESCOLA AL PONT D'INCA NOU

El consell de Ministres va aprovar una inversió de 49,5 mil.lions de pessetes per fer un centre de E.G.B. al Pont D'Inca Nou.

POLIESPORTIU AL FIGUERAL

Ens han contat, i ho publicam com avanç d'una notícia que ampliarem al seu moment, que la Comisió de Cultura i Esports, ha aprovat un avantprojecte per a la construcció d'un poliesportiu al Figueras dins un solar de 7.000 mts. quadrats. De moment, enhorabona.

===== CURS DE CATALÀ RADIOFONIC =====

El centre d'estudis ECCA, inicia, a partir de dia 10 de Novembre, mitjançant Radio Popular uns cursos de català a diferents nivells: elemental, mitjà i superior. Les classes es donaran els Dilluns, Dijous i Divendres per frequencia modulada de 20'30 a 21'00 h. i cada 15 dies hi haurà una classe amb professor. Es important pels que hi estigueu interessats, que vós poseu en Radio Popular cridant al Tf. 22-37-99 de de 8'00 a 14'00 h. i de 19'00 a 21'00, ja que segons el número d'alumnes de cada poble, serà possible que les classes amb el professor es puguin fer a l'escola del mateix poble.

El preu tenim entès, que anirà damunt unes 2300 i 2600 pts., material incluit.

===== CAMPIONAT DE CAÇA LOCAL =====

El passat dia 5 de Novembre va tenir lloc a Marratxí, el tercer campionat de caça local. Quedaren classificats en primer lloc, Joan Bestard (Pita), amb 27 guatlles, seguit d'en Pep Comes, amb 17 guatlles i 6 tords i en tercer lloc en Francesc Comes amb 9 guatlles i un tord.

===== PROGRAMACIO DEL CINE DORADO
(Novembre)

Dia 12/13.

Titanes de la guerra
Viejo maestro

" 19/20

Los Rompepelotas
Organizacion Amsterdam

" 26/27

Playa perdida
Vuelo hacia las estrellas

(Desembre)

" 3/4

Dode te escodes hermano
En busca del huevo perdido

" 10/11

Patrulla chiflada

=====

~~~~~

~~~~~ NOTÍCIES DEL COL·LEGI COSTA I LLOBERA DE PORTOL. ~~~~~

JUBILACIO DE D. JAUME MARTÍ

Després de 23 anys de docència a l'Escola Vella de Portol, a D. Jaume Martí Lladó li arriba l'hora del descans. Com a reconeixament de la seva tasca es realitzaren un parell d'actes: un partit de "futbito" entre els ex-alumens i els actuals; cançons i gloses; i l'escenificació de la rondalla N'Espardanyeta i el rei. I per acabar li entregarem regals, paraules d'agraïment, abraçades i dinar de companyonia.

~~~~~

RENOVACIO DE LA JUNTA DIRECTIVA DE L'ASSOCIACIO DE PARES D'ALUMNES

Dia 24 d'octubre es celebraren les eleccions per renovar la Junta Directiva de l'APA. Es va presentar una sola candidatura.

PRESIDENT: Gregori Bibiloni

VICE-PRESIDENT: Antoni Canyelles

SECRETARI: Hilario del Olmo

VICE-SECRETARI: Joan Canyelles

TRESORER: Jacqueline Volait

VICE-TRESORER: Sebastià Fiol

~~~~~

REPRESENTANT DE PORTOL: Jaume Ramis

" SA CABANETA: Miquel Canyelles

" ES FIGUERAL: Margarida Bennasar

VOCAL: Pere Nigorra

" : Pau Canyelles

" : Virginia Polo

" : José Fernández

" : Joan Bestard

" : Nicasio Marin

~~~~~

VISITA A SON MORAGUES

Els alumnes del Cicle Superior visitaren, el 28 d'octubre, la finca del ICONA anomenada Son Moragues, al terme de Valldemossa. Varem poder estudiar les formes de vida de la muntanya, moltes de les quals ja s'han perdut. Sitges, casates de carboners reconstruïdes; forns de calç; casetes dels nevaters; cases de neu; etc.

I a més a més de tot això, varem contemplar el meravellós paisatge de Na Foradada i la costa Nord recorrent el camí que va fer construir l'Arxiduc Lluís Salvador per damunt la carena de la Serra.

~~~~~

esports

Un any més el CC.S. Marratxí, juga dins ll regional, fins el moment de redactar aquestes línies, duu jugats cinc partits, i no n'ha perdut cap, el sisè partit que va esser contra el Santa Maria, no acaba, debut que un jugador del St. Maria que havia estat expulsat per l'àrbitre quan els jugadors entraven dins la caseta a la primera part agredí al àrbitre que quedà commocionat, no poguent seguir el partit; el resultat a aquell moments era de Marratxí 0 St. Maria 1,

El comitè de competició ha sancionat per dos anys de suspensió al jugador del St. Maria, i la continuació del partit, del que s'haurà de jugar tota la segona part el proper Dijous dia 8. de Desembre.

Pel mes de Novembre els partits a haver de jugar són els següents:

AMATEURS-	Dia 6-11-83--	ATC. Victòria - Marratxí
"	13-11-83	Marratxí-Santa Ponsa a les 15'30
"	20-11-83	Pla de na Tesa-Marratxí.
"	27-11-83	Marratxí-Sant Bernat a les 15'30
JOVENILS-	" 6-11-83	Esportes-Marratxí
"	13-11-83	Marratxí-Molinar a les 11'00
"	20-11-83	Marratxí-Patronat B a les 11'00
"	27-11-83	La Salle C- Marratxí
INFANTILS	" 5-11-83	Rt. Mallorca-Marratxí
"	12-11-83	Marratxí-ATC. Balears a les 15'00
"	19-11-83	La Salle At.- Marratxí
"	26-11-83	Pla de na Tesa- Marratxí.

MIQUEL BOSCH

UN POC DE SENY I VERGONYA

Quina llàstima, quina llàstima que fa, veure que a molta gent li falta tant de seny i tanta vergonya; perquè, anem a fer una volta per Son Caulelles i peguem una ullada a la cova d'enterrament prehistòrica.

Es una cova, artificial de la cultura pretalaiòtica a Mallorca que data del 2.000 A. de C. Es una de les nou més importants que queden a Mallorca. Es feta a mà, excavada en el subsòl amb eines rudimentàries que 4.000 anys abans els nostres avantpassats varen fer.

En la actualitat està plena de fems i porqueria, obra d'una gent sense seny ni vergonya que embruten el nom de tot el poble. Ja està bé, ningú s'en va al cementiri a tirar fems a les tombes dels seus familiars idò, perquè hem de consentir que s'enbrutin les obres dels nostres vells padrins? No, no consentirem que s'enbrutin testimonis de fa 4.000 anys, obra dels nostres avantpassats.

Ajuntament de Marratxí, ¿pensau fer qualche cosa per la cultura i la història?, si es així, ja teniu una tasca que acomplir, posar fi a aquest desagradable problema amb una solució ràpida, i no esperar, com fa dos anys, que un grup de joves decidits netejassin la cova pel seu conte.

! PER FAVOR, UN POC MES DE SENY !

(seguirem informant)

Critòfor Xavier Garau.

PAPERERIA - PERFUMERIA

FERRÀ

C/ JOSÉ ANTONIO

PÒRTOL

Cafè

Nou

C/ Oleza, 76

Sa Cabaneta

Tf. 60-23-96

= Aquí, O.C.B. =

L'Obra Cultural Balear, ja ben coneguda de fa molts anys a Mallorca, vol intensificar la seva tasca a Marratxí, si pot comptar per això amb un grup de socis i col.laboradors que tirin endavant aquesta iniciativa popular, cultural i educativa alhora.

Com a primera passa, et volem demanar que et facis soci i vulguis participar en les activitats que, entre tots, anirem fent.

ACTE DE PRESENTACIÓ DE L'O.C.B. A MARRATXÍ:

Inauguració,
dia 18 de novembre a les 8'00 del capvespre al local social, C/Monges Agustines, s.n.

CURSETS DE
LLENGUA I CULTURA DE MALLORCA.

Llocs d'inscripció:

Portol i Sa Caneta: Escola
Coste i Llobera
Pla de Na Tessa:

Autoservici
"Ca'n Cantó"
Pont d'Inca:
Restaurant
S'Altell.

S'anirà informant pels bars i comerços públics del terme sobre els detalls del cursset, matrícula, professors, etc. En principi, basta que deixeu els vostres noms, telèfons i adreces als llocs indicats anteriorment.

EXCURSIÓ A SON MORAGUES - PUIG DES TEIX

Dia 20 de novembre, sortida amb autocar d'un lloc del qual informarem amb anticipació. Passada per la finca de Son Moragues, propietat d'ICONA i destinada a ús públic. Visita als vestigis rústics de Mallorca: Sitges, forn de calç, cases de neu, etc. Possibilitat d'ascensió al Puig del Teix.

OBRA CULTURAL BALEAR

A. MARRATXÍ

- EXCURSIONISME
- CONFERÈNCIES
- DEBATS
- DIVERSIONS
- FESTES I TEATRES
- FOLKLORE
- CATALÀ DE MALLORCA

- HISTÒRIA I COSTUMS NOSTRES
- GEOGRAFIA DE LES ILLES

- QÜESTIONS SOCIALS I POLÍTQUES DE MALLORCA

- INTRODUCCIÓ A LA NOSTRA NATURALITAT

- TALLERS D'ARTS MANUALS
- BIBLIOTECA

- I MÉS COSES...

PER COMENÇAR SOM AL CONVENT DE LES MONJES AGUSTINES
C/ M. Agustines, s/n. PLADENATESSA.

VOLS APRENDRE LA TEVA LLENGUA?...

- Prop de ca teva
- Completament gratuït
- Horari a convenir entre tots els interessats

T'AGRADARIA SABER MÉS COSES DE...

- La nostra literatura
- La Història dels Mallorca
- Els temes relacionats amb la naturalesa, medi ambient, etc
- La Geografia i configuració del paisatge mallorquínes
- Arqueologia, costums, art del nostre poble...

ARA, VEGEM QUE SAPS

Posa una creu vora la resposta que consideris correcta: . . .

- 1- La llengua que tu parles és el:
a) Marratxinenc   d) Català
b) Cabaneter   e) Son Caullellar
c) Mallorquí
- 2- El Català de Mallorca és:
a) Un dialecte   c) No és res, perquè no existeix
b) Una barreja de   d) Una llengua pròpia i reconeguda
  castellà i francès   e) Un invent dels catalanistes
- 3- La paraula castellana "silla", l'escrivim, en la nostra llengua:
a) sille   d) quedira
b) quedire   e) cadire
c) cadira
- 4- En Ramon Llull era:
a) Un Pistoler famós   d) El President de la Comunitat
b) Un Rei de Rondalla   Autònoma
  mallorquina   e) Un filòsof i escriptor mallorquí
c) Un pallasso molt bo
- 5- El Voltor negre es troba en la següent situació:
a) La seva situació és precària i es troba en perill d'extinció
b) N'hi ha de més; si no anem vius, se'ns menjaran pels peus
c) No ho sé, ni m'interessa en absolut
d) Em fa rialles que vingui un estranger per saber si un voltor és mascle o femella
e) No n'estic enterat, de la moda dels grups musicals moderns

a-5

a-4

c-3

d-2

p-1

Respostes correctes:

Si els has encertades totes, enhorabona!
Si no, CORRE, VINE i APUNTAT'ALS CURSOS
DE LLENGUA I CULTURA DE MALLORCA, orga-
nitzats per l'OBRA CULTURAL BALEAR de
MARRATXÍ. T'ESPERAM!

BALLS MALLORQUINS, JAZZ i JUDO

El passat dia 17 d'octubre, començaren a Pòrtol unes classes de balls mallorquins i de jazz, i per començament de Novembre, n'estan previstes unes de judo i defensa personal, totes al local del Grup d'Esplai Focs i Olles com a part integrant de les seves activitats. De moment hi ha una quinzena d'alumnes apuntats a cada cosa, els professors són na Catalina i na Lola, de Ciutat, balls mallorquins s'hagueren a i jazz, respectivament, i en Tòfol pel judo i defensa personal, cinturó negre, de Pòrtol. Les classes que ja han començat duen bona marxa, encara que les de balls mallorquins s'hagueren de suspendre perquè sa "profe", na Catalina, se va fer mal a un peu, esperam que recuperi aviat i pugui seguir tan bé com va començar. Esperam que es judo i la defensa personal començin tan bé com lo altre.

Més envant intentarem fer una mica d'entrevista amb cada un dels professors perquè els coneguem un poc més, de moment podem dir que els que s'hi vulguin apuntar, ho poren fer cada dia al local de Focs i Olles a partir de les 6'30 de l'horabaixa, i també els Disaabtes dematí, els preus son 600 ptas cada mes per cada especialitat i els horaris son els que posam a continuació.

Judo: Dilluns i Dimecres de - 5'30 a 6'30

Jazz: Dilluns i Dimecres

Petits de -6'30 a 7'30

Majors de -7'30 a 8'30

Disaabtes dematí de 10 a 11

Balls Mallorquins: Dimarts, Dijous, Divendres.

Petits de -5'30 a 6'30-

Grans de -8'30 a 9'30 -

Gimnasia de manteniment: Dimarts i Dijous de 7'30 a 8'30

M.Mut

COMPTÉ REAL

Hi havia un lloc que no tenia nom, on n'hi viviem uns, que no eren ningú, i tenien un jefe que era qualcú. Un dia, vagant per l'espai uns varen trobar un planeta que se deia "Terra", on hi habitavem uns sers que se deien homes, que anaven de banda a banda perquè no tenien gens de coneixement, uns, anaren de seguida a contar-ho a qualcú, i els digué

- Jo ja ho sabia a n'aixó, i també sé que van de banda a banda perquè son buits, i necessiten qualcú que hi entri dedins per emprarlos així com toca.

Un, en nom de tots ets altres, se va oferir de seguida per anar a ocupar aquells cossos que se deien homes, i qualcú hi va consentir

-Ho podem fer així, i digué- però tengu en compte que jo vigilaré lo que feis, heu de saber que aquests cossos no duren eternament, i que es dia que acabin, si no els heu manejat bé, no en tendreu d'altre lo que per voltros voldra dir anar a l'infern.

Ho feren així, i primer n'hi va enviar un, aquest, quan va esser

SEQUEIX

DINS es seu cos, va veure que era capaç de fer tantes coses, que li va amollar ulls clucs, començà a pegar bots, a fer mal a tothom i a tot lo que veia, fins que un dia li va passar pes cap de baixar per un barranc molt fondo, i s'hi turrà de cap; quan fou a terra, se va trobar que tenia es cos desfet de per tot, un braç per aquí, es cap per allà, no hi havia tros que li servís per res i apurat, se'n va anar a veure a qualcú:

-I que me'm podrieu donar un altre cos, que es meu s'ha espanyat?
-li digué-

-Donar-te'n un altre, dius? content estic de que l'haguis hagut de deixar abans d'hora, així no m'hauràs pogut fer més de desastres, ves-te'm a aquell recó, i d'allà ja no te mouràs mai més, i ses persones que has deixat a sa terra, diran que has anat a l'infern i no sabran res mai mes de tu.

Passat un temps, n'hi va enviar un altre per veure si aquesta vegada aniria millor, aquest, quan tengué es seu cos, pensa que el podria emprar per en-senyar als altres, pero justament li va tocar un cod tan lleig i tan mal fet, que apart de que feia por a tothom, no li servia per res, i aquell un, se va haver de conformar en viure tam sols per ell mateix, sense poder fer mal ni bé,. I així, estigué fins que aquell cos li tornas vell i l'hagué de deixar. Quan fou davant qualcú, li digué:

- ja se que no he fet lo que tocava, i que no m'hauria d'aver desanimat tan aviat, però també es ver que ara n'estic empenedit, i per això, te perdonaré, però també és ver, que aquest món on tu has viscut, com tot lo que té dedins, un dia se acabarà, i noltros n'haurem de cercar unaltre, jo no te retiraré com vaig fer s'altre, pero tampoc mos convé que hi tornis a aqueix mateix món, esperaràs amb noltros fins que trobem un altre món que estigui en millors condicions, ara, de moment, farem entendre a se gent que ets en Purgatori.

Més tard, qualcú volgué provar sort altra vegada, i m'hi va enviar un altre, aquest durant es temps que hi estigué, se dedicà a ajudar a tothom que ho necessitava, se juntà amb altres cossos i en crià de nous, va dedicar tot es temps que va tenir a preparar es terra ne pes qui vendrien més tard, i mentalitzar a sa gent que havien d'esser conscients que hi havia un qualcú que els vigilava, que quan haguessin de deixar aquell món, s'haurien de presentar davant ELL, i ELL, les justaria segons lo que haguessin fet.

I a aquell, com a tots també li arribà s'h ora de deixar es seu cos i se va presentar davant qualcú;

- Tu has estat es que ha has fet així com se havia de fer, a part tir d'ara, enviaré a tothom a ocupar tots es cossos que hi ha damunt sa terra, i en es que surtin com tu, els encomanaré que contin a sa gent, que hi ha un qualcú a qui coneixeran com a Deu, que quan arribi s'hora, segons loque haguin fet els condemmarà, o els premiarà. I ara com he dit, te donaré es premi que te correspon; així com ho entendran a sa terra, aniràs al cel, passa darrere aquella porta que allà darrere coneixeràs el cel.

Tot intrigat, hi va anar i hi va trobar un altre cos nou de trinca per tornar-lo emprar damunt de sa terra.

EL 123 a. d. C. QUINT CECILI METEL·LUS (L'HISPÀNIC) VA OCUPAR L'ILLA AMB EL
 AMB EL PRETEXT DE QUE LA PIRATERIA QUE PRÀCTICAVEN DES DEL LLEVANT DES-
 TROBAVA GREUAMENT EL TRÀFIC COMERCIAL. PERO SENYALA QUE L'OCUPACIÓ DE L'ILLA
 FORMAVA PART DE L'EXPANSIÓ ROMANA DINS LA MEDITERRÀNIA.

ANXI TOT SENYALA QUE EL COMERCIO ROMÀ JA S'HAVIA
 INTRODUÏT A MALLORCA DES DEL SEGLE IV a. d. C.

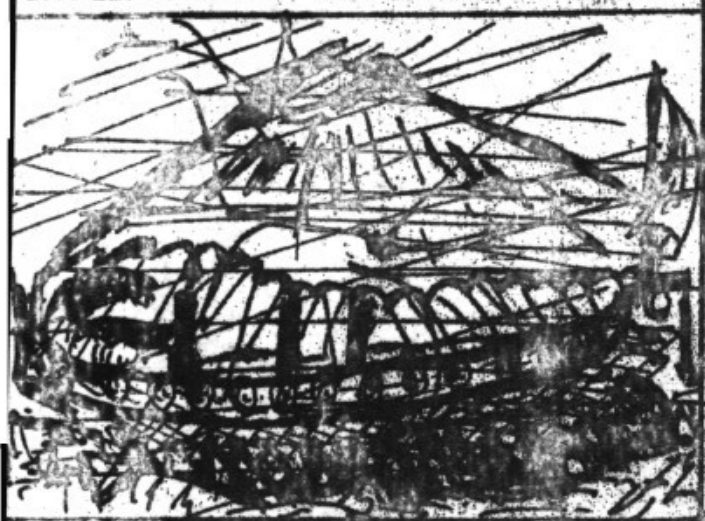

DESPRÉS DE LA CONQUESTA, QUE VA SUPRAR LA SUBMISSIÓ DE
 TOTS ELS HABITANTS DE L'ILLA, ES COMENÇA LA FUNCIÓ DE COL·ONIA.

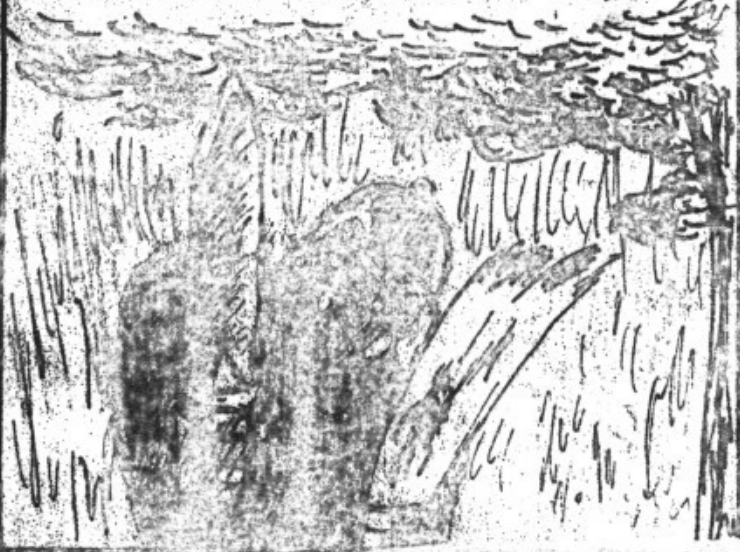

CONQUESTA FOU UNA COSA BASTANT DIFÍCIL PER
PENSAVE DE LES PEDRES DELS FONEKS VA PRO-
DUR LES SEVES NAUS ANA ENTOLBATS DE PELL.

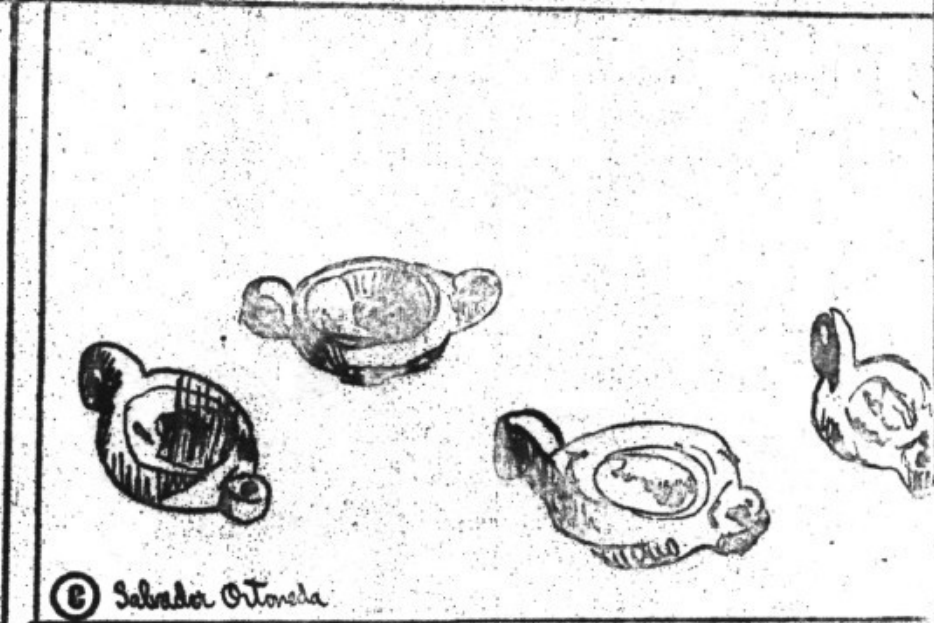
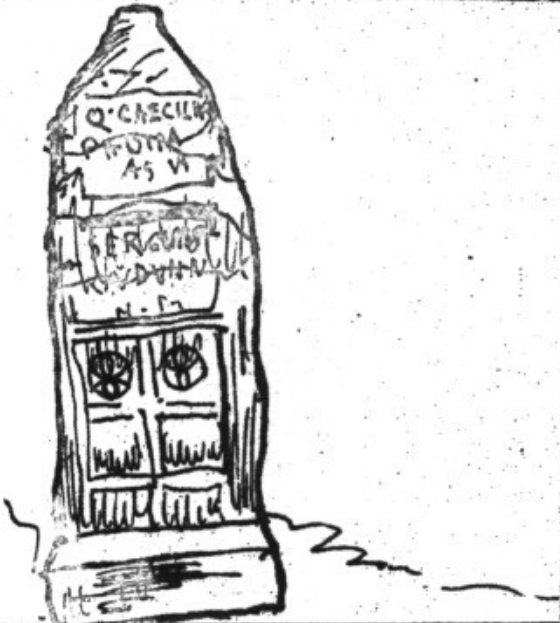
A MÈTEL·LUS LI FOU MÉS DIFÍCIL TROBARLOS QUE
VENZELLOS PORQUE S'AMBAVEN DINS CAUS.

DESPRES VINGUEREN 300 COLONS QUE FUNDAREN DUES CIUTATS PRINCIPALS. PRIMA TOLLENTIA, QUE
TENIEN DRETS ROMANS DE CIUTATANIA, DUES LLITINES, SIMUM I CUNIVM I UNA CONFERENCIA BOCORIS.
PERO FOU COLLENTIA LA MÉS IMPORTANT DE TOTES...

AL SEGLE I LA CIUTAT DE BOCORIS JA NO BASTIA. NISI LES BALEARIS FOREN PART DE LA HISPANIA CITERIOR. DES-
PRES FORMAREN PART DE LA PROVINCIA CARTAGINENSIS. NAD METRODOLI A CARTAGENA. AL ANY 169 LES BALEARIS FOR-
MAREN UNA SOLA PROVINCIA BALEARICA. DESPRES DE LES GUERRES CIVILS LES BALEARIS S'ANEXEREN A POMPEI. QUE LES
EMPLEAR COM A BASE PER ATAQUE A GASTONI. DESPRES POMPEI VA CONQUERIR MALLORCA I EIVISA I MENOR-
CA. DESPRES DE SER DERROTAT A MUNDU A MALLORCA VA COMENÇAR LA CRISTIANITZACIO.

ADEU, PERE SUREDA

BON DIA, ART...

(Partint de la trista crònica que el dia 14 d'agost va deixar d'existir, -sols a les carns, mai al pensament-, Don Pedro Sureda, l'artista que sabia ajupar amb tendra estima l'ànima de Mallorca, amb un pinzell, una tela i una humana concepció de la vida)

Estic tremolant, tenc fred. Oh Déu,
si sapéssis quin fred i quanta por
té el fill de l'home. Estic tremolant
com tremolen els vius: a la vora del foc

de l'arbre de la mort. Sóc tenyit
de púrpura fins als peus. Repiquen els meus dits,
i les meves dents restanyen. I les meves ungles,
una a una, d'anyil es van tenyint...

Es van tenyint. Tenc fred.
I por,
no sé... D'UN-HA COUSA
QUE VIVE E. QUE NON SE VÉ.

(Blas de Otero. Traducció de "Ancía" del poema
HOJA NUEVA)

Els que se dediquen a l'Art tenen por d'haver-te perdut, Pere perquè ara se mes fan més doloroses les teves pinzellades. La meva família et va conèixer pels anys quaranta, quan arribaves a Sa Cabaneta i t'afincades al famós molí, que per a mi sempre ha estat un museu de respectes y tardes interessantíssimes, sempre ornat per la inspiració de Donya Pilar Montaner, per la teva, per un passat sembrat de tradicions intel·lectuals i artístiques.

M'han demanat que parli del teu estil pictòric, i he de regonèixer que no podria més que dir que les teves obres em sonaven a abraçada ampla, carinyosa, cap a tot el que significa Mallorca, aquesta roca, l'illa que et captivava i tu transmeties d'una d'aquelles maneres que emociona.

Quan érem niss la teva filla Catalina i jo, mumare ja em demanava si encara no havia vist a uns dels estimats de la teva vida, en Caravaco, aquell aset que fugia de ca-teva i se'n anava a menjar "polos" as cafè. Va ésser quan et vaig conèixer, i a sa teva dona, també Catalina, que sempre ens convidava a gelat de llimona. Tot això: es gelat de llimona, s'amor de na Catalina, ses sales de pintures, es molí, encara et pertanyen perquè imaginació, afecte dir "Adéu, Pere", abans que Bon Dia, Art!

Una abraçada molt, molt forta.
Rafel.

Artistes de la Vila

A Marratxí, tenim una sèrie de gent dedicada a l'art, pintors, escultors, etc. que per un motiu o l'altre no són coneguts o ho són poc. Pòrtula, en aquest nombre, inicia una sèrie de xerrades per donar-los a conèixer un poc més.

Començam amb en Tòfol Tries, pintor de Pòrtol:

Pòrtula-Tòfol, quin temps fa que te dediques a la pintura ?

T. Tries-Fa uns quatre anys i mig

P.-Conta'ns com te va pegar la "brusca"

T.-Va esser cosa d'en Jaume "Pinero", quan jo començava a dibuixar feia retrats a gent dins els cafès, un dia dins Ca's Tord hem va voure i hem animar a estudiar

P.-Fins quin punt creus que es vera allò que diuen de que les coses les han de començar de joves?

T.-Crec que de joves es lo seu, lo que passa es que la joventut d'ara es cansa aviat de les coses

P.-Dediques molt de temps a la pintura?

T.-Tot el que puc, tenc altres obligacions

P.-Quins temes prefereixes?

T.-Lo que m'agrada més és la figura, però encara hem falta molt

P.-Quan te surt millor un quadra, quan surt de tu mateix o quan el fas per encàrrec?

T.-Quan el faig per encàrrec, hi estic més al tanto

P.-Exposes a qualque lloc?

T.-Actualment no, he fet col·lectives amb dos o tres quadres, a Palma, per exposar encara no hem trob preparat

P.-Com te definiries com a pintor?

T.-Li podríem dir impressionista encara que no tenc un estil definit

P.-Qui han estat els teus mestres?

T.-Vaig començar amb don Pere Sureda, però el pobre ja no es trobava en condicions, llavors vaig anar amb en Tomàs Horrach i amb els germans Egardo i Auseu Riveiro, (urugaions)

P.-Penses que es pot arribar a fer res sense haver estudiat?

T.-Es molt necessari, primer aprendre dibuix, i llavors dos o tres anys a escola, i millor si tens un parell de mestres

P.-Cotitzes els teus quadres molt cars?

T.-Depèn de la grandaria del quadre, hi ha una taula de preus regida damunt la categoria del pintor, l'qualitat del tema, el tema mateix, i si es tracta de figures puja un poc més, en el meu cas cobr a 2000% el punt (mesura que empren els fabricants de llenços)

P.-Què creus que mira més la gent a l'hora de comprar, la qualitat o el tema?

T.-El qui se n'enten, la qualitat, llavors també n'hi ha que compren pel tema

P.-Creus amb allò de pintar per "amor al arte"?

T.-Sí, es quan pots triar els temes que més t'agraden

P.-Què trobes dels altres pintors de la vila?

T.-Que tothom fa el que sap, poden arribar esser uns grans pintors

SALVEM Es Trenc!

Entre Sa Ràpita i Sa Colonia de St. Jordi, al litoral de Campos, s'estén una ampla platja dividida en dues parts pel resalt de Ses Covetes.

Sa zona anomenada d'Es Trenc presenta característiques singulars. Re-
ra el dunar, poblât de pins i savines, es troba una de les poques zones
humides que queden a Mallorca; Es Salobrar de Campos, on l'extracció tra-
dicional de la sal no ha impedit que les zones humides pròximes siguin
un tresor de la naturalesa mallorquina. En totes les èpoques de l'any,
però especialment en les etapes de migració avícola, alimenta idóna pro-
tecció -malgrat la caça a gran quantitat i varietat d'animals, ocells so-
bretot. De poc ençà, la platja d'Es Trenc ha començat a essr coneguda i
frequentada, i mes el cap de setmana, durant l'estiu. Es gent que fuig de
d'altres llocs com la Badia de Palma, o que prové del centre de l'illa
cercant un lloc agradable per a reposar unes hores i gaudir d'aquells
paratjes.

La fauna i massificació del Trenc van plegades. La gent no té prou
civisme com per a recollir el seus propis fems, com per anar al lloc de
la platja triat deixant el
cotxe a la carretera, per a
no destruir la vegetació.

Els "xiringuitos" oberts a
la platja son l'origen de
gran quantitat de brutor
que s'abandona a la platja
i al dunar, ses llosques es
poren contar a mils i mils.

L'any 1979 l'ICONA, a
sollicitut de la Comissió
Provincial d'Urbanisme i del
propi Ajuntament de Campos,
elaborà un estudi sobre els
arenals d'aquest municipi,
sobre Es Salobrar i Es Trenc.

L'estudi valorava científicament els atractius paisatjístics i eco-
lògics de la zona Es Trenc- Es Salobrar i també expresava l'importància
de preservar-la de tot impacte urbanístic o industrial.

L'ICONA senyalava que l'expansió urbanística havia de potenciar-se
en la nuclis ja existents de Sa Ràpita, Ses Covetes, i Colonia de St. J.
Jordi, protegint així, integralment la màxima font d'interés turístic de
la comarca, orientada a un ús social i públic.

Tot un conjunt d'arguments tècnics i legals s'oposen al greu impac-
te que suposaria una urbanització dins una àrea tan rica i tan fràgil,
empero mos hauria de bastar la idea de conservar Es Trenc tal com és.
No és un gran esforç si el sap assumir la comunitat balear.

No serem capaços de respectar o fer respectar lo més hermós del poc
que queda per destruir?

En aquest punt era important que el govern autònom hagués prés cons-
ciència de l'urgència de protogir els espais naturals i s'ha fet es
sord, accedint a les pretensions dels especuladors. científics, entitats
proteccionistes, agrupacions polítiques i ciutadans del país i de l'es-
tranger han expresat al president Canyelles la seva sorpresa i indig-
nació per les irregularitats i l'error de tal permissió.

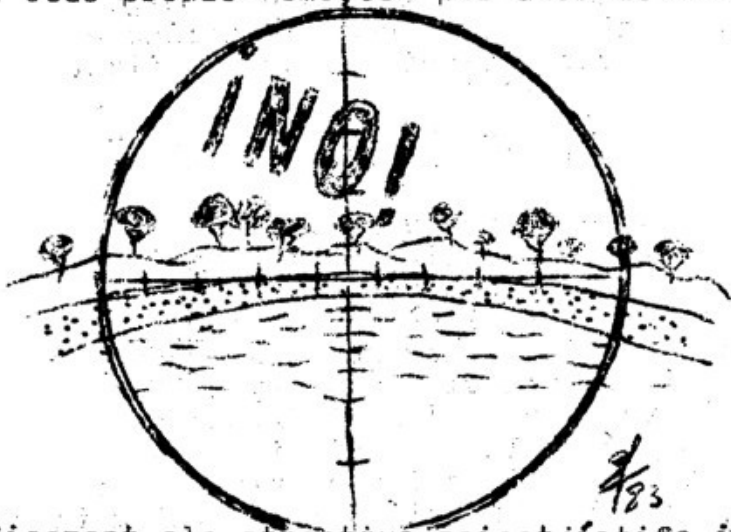
Dia 30 de Desembre, de Sa Faxina a sa plaça Major de Ciutat, se va
fer una manifestació unitària i silenciosa, en protesta i d'ol per la
destrucció dels espais naturals.

Creim que tothom està responsabilitzat a donar a conèixer el seu
desig de salvar aquesta part de Mallorca que encara no s'ha venut, mal-
menat i destruït, sense cap benefici. Així, feis memòria, hem érdut casi
totes les, cales ie arenals, i l'imatge que dóna Mallorca de cada dia es
més xereca,

QUI ESTIMA LA SEVA TERRA NO LA DESTRUEIX !

QUI ESTIMA MALLORCA VEU QUE L'ESTAN MATANT!

G.O.B. Marratxí.

La Realitat

del Judo

El Japó es un país de l'Orient, on la gent té uns costums i una fe diferents a les nostres, quant a lleis i creencies. Allà es viu més espiritualment, molt més que aquí, i el respecte es el principi de la vida i de la societat desde l'inici de la seva història. Però també ha estat un país molt lluitador, en les seves guerres han aconseguit una part molt grossa, tal vegada massa, de la creació mateixa de la seva vida i de les seves gentes. Per això es va crear un sistema de lluita per la preparació dels guerrers, una lluita a mans nues i de defensa. Però també recordem les seves costums, eren molt més espirituals de lo que caldria esperar, el seu principi era: "...Caràcter religiós i místic per aconseguir un maetratge espiritual..." Aquesta era la formació del JIU-JITSU, un art que es va asseura definitivament l'any 1.504 en tots els seus estils durant les guerres imperials. La creació dels diferents estils li va donar una rapidíssima evolució, per lo qual llavors venen apareixent uns nous camins o arts com el JUDO, KARATE, AIKIDO, IAIDO, etc.

De mans d'un home anomenat Jigoro Kano, va néixer el JUDO l'any 1877, creant un art i una disciplina per al cos i per a l'ànima. Hi havia tres punts principals que conèixer:

- 1-Màxima eficàcia amb un mínim d'esforç (ENERGIA)
- 2-Cuidat i millora personal i gran educació (PERSONALITAT)
- 3 -"Cedir flexiblement" per a poder "conquerir més ràpidament" (AUTOCONTROL)

El JUDO és una vinculació a la natura, tot és natural i tot ha sortit d'ella; un exemple és el principi de la flexibilitat, el mestre es fitxava quan passejava pel bosc, que les branques primes i flexibles podien aguantar el pes de la neu, mentres que les grosses i fortes s'esqueixaven baix la neu que les quedava damunt. Poc apoc, sens sortir mai del camí que s'havia imposat, el JUDO va esser realitat i es va crear la primera escola l'any 1882. Des dels primers alumnes, el JUDO ha seguit la tradició de la cortesia i el respecte mutu, i la ajuda sempre al company que estigui en inferioritat de condicions. Ja que el JUDO es un camí cap a la formació del esperit mitjançant l'esforç físic i l'educació del cos. Aquesta és la veritable realitat "arribar a un estat de gràcia intel·lectual". El JUDO no és un esport qualsevol, ni una defensa personal ni una lluita; és un camí que dona moral a la vida social, ensenya a tenir paciència, abnegació, valentia i respecte, i una gran atenció mental, és un estímul del desenvolupament intel·lectual. Per això és tan recomanat al infants ja que els ajuda en la seva formació intel·lectual i espiritual, sens oblidar que és una preparació física vital pel creixement i formació del cos. El nin que comença a fer JUDO rep una ajuda que serà essencial per la seva vida ja que és una educació mental inmillorable i una formació corporal molt difícil d'igualar per qualsevol esport. La preparació física és el seu entrenament d'una sessió de JUDO, li dona una constitució àgil i molt forta una resistència i una energia que li ajudarà en l'estudi, en les malalties, en el comportament, etc. Els judoques tenen un sistema circulatori molt equilibrat, amb unes pulsacions molt baixes, una tensió sanguínea controlada i un sistema respiratori molt ample per ajudar a la recuperació, un sistema muscular desenvolupat al màxim, un sistema articular perfectament coordinat i reforçat i desenvolupat amb gran agilitat i finalment un sistema nerviós controlat i molt viu en reflexes i que dona una gran seguretat i un gran equilibri mental-corporal.

Crec que això és un esquema que ajudarà a comprendre la realitat del JUDO, poc conegut a nivell popular, i que donarà una visió de lo que és una persona que fa JUDO: una persona de qualsevol edat i sexe que practica un esforç físic que li mantén el cos ple d'energia i que li permet tenir una mentalitat oberta i una personalitat pacifista, educada amb respecte i noblesa vers la societat.

Cristòfor Xavier.-

JUGUEM AL TRUC

Sovint, dins el cafè ens asseim a una taula a mirar una partida de cartes; truc... retruc!... flor! Els jugadors fan un truc, els sentim dir una sèrie de paraules, que si no sabem jugar, ja n'hi podem fer de voltes, no saprem d'on surten ni què volen dir.

El truc és un joc tan guapo com complicat, així com el més popular de la nostra vila. Dins el jovent, que el saben jugar, n'hi ha molts pocs i trob que ja es hora que un joc tan tradicional com es aquest, es doni a conèixer un poc més. Per això, a partir d'aquest número, intentaré explicar un poc de què va la cosa.

Normalment juguen dues parelles (dos contra dos). S'empren 36 cartes (sense dosos, ni vuits ni nous) i es reparteixen tres cartes per jugador. Es sol jugar a tres ~~que~~ cantons, cada cantó son 24 punts dividits en 12 "dolentes" i 12 "bones".

El primer que té tres cantons guanyats, ha guanyat el truc. Com a marcador dels punts, s'empren 2 cartes, un 8 i un 9 cada colla (poden esser de qualsevol trumfo), per exemple de copas.

Per saber quants de punts té cada colla, es coloca una carta amb les figures per amunt, i es tapa amb l'altra, que les tendrà per avall així per cada punt que façem anirem destapant una copa de la de davall fins arribar a 9, ~~es=poses=les=dues=cartes=una~~ per marcar el 10 (sabem que el màxim de figures que tenen les cartes són 9), es posen les dues cartes una vora l'altra amb la cara per avall, per l'onze, es posen una damunt l'altra creuades i pel dotze, una damunt l'altra en el mateix sentit, també mirant per avall. Quan s'han marcat les primeres dotze, es diu que tenen dotze dolentes i es comença a marcar les dotze bones, quan les tenguem apuntades, haurem acabat el primer cantó, i les dues colles (malgrat l'altra no hagues apuntat res), començarem de bell nou a marcar pel segon cantó, i així fins que n'hi haja un que en tenguí tres.

Es pot jugar a 2,4,6,8 o 10 peçes, però començarem a aprendre-ne amb 2, aquestes son l'onze de bastos i el 10 d'oros, (l'amo i el segon), darrera les peçes hi ha 4 cartes que tenen preferència damunt totes les altres, són aquestes i van en aquest orde: s'as de espases i s'as de bastos, (llengo de espases i llengo de bastos) i el set d'espases i el set d'oros (marilla d'espases i marilla d'oros). Les altres ja van per orde numèric però perquè quedi més clar apuntarem l'orde d'aquesta manera:

11 de bastos, 10 d'oros ----- ses dues peçes.
1 d'espasa, 1 de bastos ----- ses llengos.
7 d'espasa, 7 d'oros ----- ses narilles.
3, 1,12,11,10,7,6,5, i 4.

Això vol dir que cada una mata totes les que li van darrera.

Bé, crec que per ara ja hi haurà prou feina amb memoritzar tot això, el mes que vé parlarem d'envits. Fins llavors.

AUTOPSIA D'UN ORDENADOR

, No. No tenim esperit d'esbutzar res!

Al contrari! Convé recomanar que mai obris un aparell per a saber què hi trobes.

Però voldríem passar revista als components d'un ordinador, de lo que normalment deim un ordinador, precisar una nomenclatura, desxullar (si em permetes l'expressió) alguns elements, explicar què fan... i d'alguna manera arribar a saber avaluar un equip pel que té o deixa de tenir.

Avui tan sols tindrem temps d'expinzellar un índex.

Unicement fer una distinció elemental.

Un ordinador, que veim al mostrador d'una botiga, és un muntatge destinat a complir una tasca... i naturalment té tot lo que necessita per a fer-la... però la denominació d'ORDENADOR és tan general en aquest cas que no ens diu quasi res.

Seria necessari precisar els elements de què disposa i que enumerem per un posterior estudi.

- 1.- El Microprocessador o CPU
- 2.- Les memòries.
Les ROM i la RAM
- 3.- Perifèrics d'entrada
- 4.- Perifèrics de sortida
- 5.- Possibilitats d'ampliació

El pròxim dia durem a la taula el "CHIP" del segle: el microprocessador.

Toni.—

L'ortografia i els noms de lloc.

Abans de tot, vull donar l'enhorabona a l'"Autoservici Ca'n Crosta" tant per la seva recent obertura com per l'encert d'haver escrit el cartell lluminós en mallorquí.

No solament això, sinó que una vegada dedins vaig llegir un cartell que deia "Botelles buides", encara que just davall posàs: "Envases vacios". Crec que el bon seny demostrat pels propietaris de Ca'n Crosta en la retolació en català d'aquest supermercat es farà extensiu a tots els altres cartellots

que hagin de posar dedins tant per renunciar les excel·lències d'un pollastre rostit com per indicar que les "mongetes" van a 160 pts.

No és coment a Pòrtol -podria dir Marratxí- veure pels carrers noms d'establiments públics escrits en la nostra llengua. Fins i tot, una publicació de la premsa forana se'n feu ressò del cartell de Ca'n Crosta dient que era l'únic. No és del tot cert. N'hi ha d'altres: el Cafè Ca'n Jaume...

El fet d'haver de felicitar a Ca'n Crosta però, és greu. Vol dir que no tothom, o més ben dit molt poca gent, tria la seva llengua, que és la del poble on viu, per fer un cartell anunciador.

En una comunitat lingüística normalitzada ningú escriuria un cartell

en una llengua que no sia la que, gairebé, l'absoluta majoria de la gent parla en el seu territori.

Quan un mallorquí fa servir el castellà com a llengua de comunicació equival a dir que renuncia i desprecia la seva cultura de segles enrera tot en benefici d'una cultura colonitzadora i imperialista vinguda de fora.

Algú va dir: "qui perd els orígens perd la identitat". Res més cert.

El meu desig és que "prengueu llum de na Pintora" i que darrera els rètols que ja estan en català en surtin d'altres. Fora bo que si algú ha de fer un cartell nou o vol canviar el vell tengui en compte la llengua que es fa servir a Pòrtol per conversar i entendre's la gent.

Crec, però, també, que si qualcú es decideix a fer-ho ho consulti a una persona capacitada per a l'escriptura en català per tal de no fer cap falta d'ortografia. Seria greu que la bona voluntat de recuperar la nostra llengua es vegés enfonsada per unes paraules escrites amb faltes.

Per començar, crec que vos pot ésser d'utilitat unes mínimes normes ortogràfiques per escriure correctament els noms de lloc.

D'entrada és bo que quan es decideix el nom d'un lloc es pensi en el nom popular pel qual coneix la gent. És desastrós, per exemple, inventar un nom com "Polígona de La Victoria" quan el lloc on es va instal·lar es diu, des de sempre, Son Castelló. Tant de bo que ara, una vegada canviat, el seu nom oficial és Polígon de Son Castelló.

AUTOSERVICI
CA'N CROSTA

CAFÈ
CA'N
JAUME

Uns exemples de normalització lingüística a Pòrtol.

Apart d'aquest suggeriment previ és bo recordar les grafies correctes de:

CA'N o (1) → davant nom masculí començat amb consonant.
CAN Per exemple: "Ca'n Raül" o "Can Raül".

CA NA → davant nom femení començat amb consonant.

Per exemple: "Ca na Pinet", "Ca na Pinsa", "Ca na Cantona", "Ca na Santa".

CA N' → davant nom tant masculí com femení començat amb vocal.

Per exemple: "Ca n'Antònia Xica", "Ca n'Andreu".

CA'S o (1) → davant nom masculí començat amb consonant.
CAS Per exemple: "Ca's Coronel" o "Cas Coronel".

CA SA → davant nom femení començat amb consonant.

Per exemple: "Ca sa Brodadora".

CA S' → davant nom tant masculí com femení començat amb vocal.

Per exemple: "Ca s'Establó".

CASES → davant noms, ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ femenins, ~~xxxxxxxx~~ en plural.

Per exemple: "Ca ses Moraduiques".

CA ETS → davant noms masculins en plural.

Per exemple: "Ca ets Al.lots"

(1) .-Les formes CAN i CAS sense apòstrof (') són igualment correctes.

SON → davant nom masculí començat amb consonant.

Per exemple: "Son Ros", "Son Verí".

SO NA → davant nom femení començat amb consonant.

Per exemple: "So na Moixa".

SO N' → davant nom, tant masculí com femení, començat amb vocal.

Per exemple: "So n'Ametler".

ES CAPETEL AMB...

Joan Parets

Encara no fa un any que el conec i crec que ens duim molt bé. No és estrany; ens uneix una passió en comú; la música. Tenim actualment en marxa tota una sèrie de treballs plegats i ja que hem parlat d'ell diverses vegades a la "Guia Musical" no crec demés que el coneguem un poc.

Joan Parets i Serra, neix el 1940 a s'Hostal de Ca'n Mig (Santa Maria). Als 14 anys va al seminari. Germà de 6, el major dels quals també és capellà. Fa quinze anys que és ordenat. 8 anys a Bunyola, 18 mesos a St Josep Obrer, 5 anys al Perú i poc més d'un any a Inca.

-Com tevva començar la brúscà?

-Fruit d'un treball proposat al seminari l'estiu del 64. El tema era "Índice catàlego de las obras musicales de autores mallorquines existentes en los archivos de la Diócesis, anteriores al S. XX". Fer un catàleg de les obres ens pareixia incomplet (feia el treball amb un company) i sorgí d'estudiar també els autors. I així el primitiu estudi es convertí en un "Diccionari bio-bibliogràfic d'autors mallorquins anteriors al S. XX". Després vaig continuar a Bunyola, ja capellà. Va ser quan va començar a agafar força la coral parroquial que esdevingué "Polifònica". Estava dins l'obra cultural local i vaig fer una sèrie de conferències sobre música. D'aquesta manera tant la idea inicial com els fitxers varen començar a prendre cos.

-Què és el més important del teu fons documental?

-L'apartat dedicat al catàleg de compositors mallorquins. En segon lloc d'importància estaria ocupat per la bibliografia musical.

-Quans d'autors tens catalogats?

-Crec que més de 500, encara que hi ha de tot. Jo sempre dic que hi ha autors de "to major" i de "to menor", però per a mi tots tenen igual importància. De dir quins són millors o pitjors, ja se'n cuidaran els crítics musicals.

-Quins estudis musicals tens?

-Els propis del seminari: solfeig, gregorià, un poc de piano. No hem considerat música...

-Així i tot, com te definiries, musicalment?

-Principalment com recopilador de tota aquella nota o data referida a la música mallorquina. I això perquè he vist que no hi ha res fet, trob que és necessari i és una feina que m'agrada.

-Apart d'autors i obres, quins altres aspectes toques?

-De fet tots i cap. No hagués fet la meitat de coses si no m'hagués sin empès. Sempre he treballat sobre els substrats d'alguna altre persona, principalment d'Enric Arbós o de Joan Me Thomàs. Jo tot sol no m'he engrosat en res, sempre m'han hagut d'empènyer amb aquest aspecte.

-Hi ha qualche font més important d'on hagués tret el teu fons documental?

-Principalment de Rafel Forteza, que va fer unes fitxes musicals que actualment són a Ca'n March, també de les profitoses xerrades amb n'Enric Arbós i de escrits de Joan Me Thomàs.

-Què tens publicat?

-Lo primer fou un article a Lluç, el 78, la "Breu història musical de les Balears" (sobre notes de Thomàs), la seva traducció castellana en el "Panorama Balear", "La Òpera en Mallorca", també al P.B. i diversos articles solts a revistes i diaris com "Dijous". Aqueix dies ha sortit "El nacionalisme mallorquí" damunt "Estudis Balearics" i la "Cronologia musical de Mallorca 1930-39" a la Revista Randa. També

damunt programes de festes (Bunyola i la música; Inca i la seva música...)

-Quins projectes tens, de moment?

-Fer feina amb vltros amb lo de "Història musical a Madrigal", i lo demés que pugui sortir; seguir treballant amb en Jaume Bover en el "Diccionari bio-bibliogràfic de músics compositors mallorquins" del qual ja tenim avançat el primer volum: De Ramon Llull al segle XVIII; però que s'ha de completar amb altres dos: el segle XIX i el segle XX

-Com veus el món musical a la Mallorca d'avui?

-Crec que el nostre país va agafant consciència d'aquest món musical. No tot és tenir un Auditorium, val més la feina de les corals i l'anar desenterrant aquelles composicions pròpies d'aquí i mig oblidades. Veig tot un renaixement musical. Crec que se comença a fer música, i el poble ho assumeix que és l'important, després de 30 o 40 anys aturats. El perill és el dormir-se a la glòria. Hauria d'anar a més.

-Parla'ns del programa radiofònic

-Fa una sèrie de mesos que OCB n'organitza un que es diu "Mallorca al vent" per Radio Popular, cada Divendres a les 5. El del darrer Divendres de cada mes està dedicat a la música. En ell intent donar a conèixer els nostros compositors -no és que vulguem deixar de banda les "vaques sagrades" de la música", però crec que la música s'irte del poble i hauria de tornar a ell, malauradament coneixem poc dels nostros autors i això és el que pretenc: que la gent sapí qui són i que escoltin alguna de les seves composicions; això darrer no sempre és bo de fer, però ho intent en la mesura que puc. Aquest programa també hem serveix per fer crides d'atenció a les persones que hem puguin ajudar a completar les dades de qualque autor.

-A quines altres coses te dediques?

-Només fa un any que estic a Inca. Venc del Perú on he estat cinc anys i m'he hagut de dedicar a descobrir aquesta nova realitat, tant de Mallorca com d'Inca; en algun aspecte he hagut de renovar conceptes. De tota manera col·laboro a la ràdio d'Inca, faig algunes classes. I sobretot me dedico a la tasca d'acció social amb la qual me sent molt realitzat. Tot això apart de lo normal de la feina com capellà: misses, sagraments, catequesi, culte...

-Quins canvis has trobat a Mallorca després d'aquets 5 anys?

-Ho he trobat molt canviat, no en el sentit de la gent, sinó en la part d'església. Venc d'un món molt diferent amb una realitat molt diferent a la d'aquí. Pensa que me'n vaig anar quan en Franco morí i arrib després d'un canvi total.

-Quin mètode empres per això de la música?

-Res d'especial però no estic bo si cada dia no he mirat tota la premsa a nivell d'Illa. Dedico una especial atenció a la premsa forana perquè sempre hi pòts trobar temes d'interés. La meua tasca és un poc això: recercar i completar.

-I les consultes particulars?

-Costa de vegades trobar la persona que cerques, però quan se tracta d'arxius particulars no he trobat gaire obstacles. En principi tal vegada sí, però de cada cop menys.

-Que trobes de Pòrtula?

-Aquestes coses s'haurien d'haver fetes fa molts d'anys. Tant de bo que seguesqui i durí molt de temps. Es una tasca que hauria d'estar apoiada de per tot.

2- premi categoria d'adults del 1er

CONCURS de Contes a MARRATXI

PASTURAR GAVINES

Crec que era un matí de Setembre... Sí ja ho record, era un matí de Setembre. Ben prest, just quan el sol acabava de saludar les ones. Una boira clara entelava l'horitzó i un suau raig de vent endevinava bon dia.

Mestre Tomeu, amb l'acostumbrada calma, preparava els ormejos, mentre na Sirena, aquella cussa vella, petita i clapada pujava i baixava de la barca, remenant la coa, alegre com sempre desortir a pescar. Ella en sabia de la mar quasi tant com l'homo (no en feia pocs d'anys que dia rera s'altre l'acompanyava dins aquells trenta pams de fusta clafatada, que els portava tots dos a la mar gran!). Embat era el nom del llaüt, i si hagués pogut parlar n'hauria contades de coses!

Mestre Tomeu era home de poques frissors, poc a poc sortia del port de cap a la pesquera: si era dia de "raons" a la clapa blanca tot dret, si era dia de xarxa, més endins...

Les gavines ja el coneixien; només sentir el "tup-tup" del motor s'arreglegaven al seu entorn i no el deixaven fins a la tornada. Bé sabien elles que prest o tard un rossegó de pa o un peix elschi arribaria. Era com un premi a la constància.

Patia del cor, Mestre Tomeu. Cobrava l'assegurança de retirat i els metges li aconsellaven/repòs. "Que punyetes!, si la mar i un "celta" donen més vida que totes les pastilles del món. Saps si fesen els comptes a casa seva, aquets metges que tot ho saben!", remugava cada vegada que Madò Antònia li parlava de deixar la pesca. "A més, jo només surt a pasturar les gavines";.

La mar era ca seva. Segons ell, el seu cor bombejava millor enmig de mar lluny de terra.

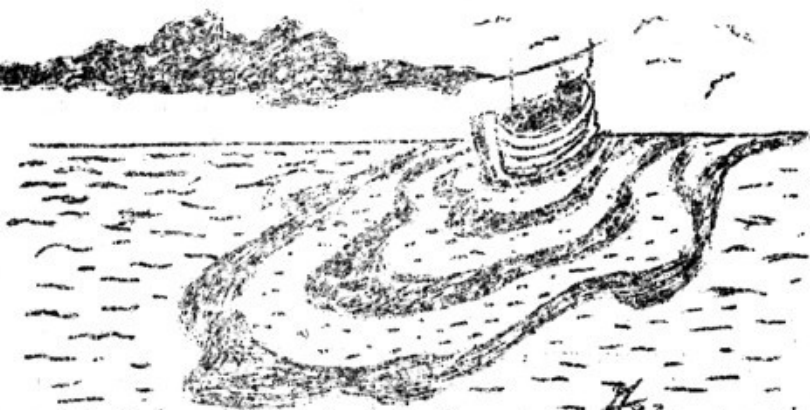
Aquell matí de Setembre (era un matí de Setembre no?) només sortir, Mestre Tomeu tirà les "fluixes". Dues una en cada mà. Les gavines havien aparegut i adesiara un cantet, com un gemec, rompia el silenci de l'aire, com la proa de la barca rompia l'ordre de les ones.

De cop, el mariner sentí una punyda al pit: "Son les punyeteres píncoles blaves, comentàsaps que et dió Sirena, que quan arribi a terra les tiraré i no en voldré saber res més de medicines". I una nova punyda, i una altra, i una altra.....

Quan el cos de Mestre Tomeu tombà damunt el tanc, la barca començà a voltar, poc apoc, formant un cercle. Per una banda de la barca, fregant l'aigua, una mà estrenyia el fil d'una "fluixa".

La cussa, nirviosa no deixava de trescar amunt i avall, de proa a popa, deixant sentir una lladrada de tant en tant. Les gavines, com si un encantament els hi hagués anunciat la desgràcia, gemegaven sense parar, plorant així la mort de l'Amig.

Hores més tard, un mariner portà el cos a terra. Pocs dies després Sirena tancà els ulls per sempre. La tristor i el no sortir més a pasturar les gavines, l'havia morta. I és que també es pot morir de nostalgia.

PASSATEMPS

SOPA DE LLETRES

P	A	U	L	S	I	M	O	N
I	R	B	O	N	S	I	P	A
N	T	I	B	O	A	K	M	S
K	G	B	O	S	E	E	D	T
F	A	R	M	R	C	O	V	R
L	R	O	A	A	S	L	T	E
O	F	I	N	P	S	D	P	E
Y	U	O	Q	N	A	F	I	T
D	N	B	U	A	O	I	T	B
Q	K	R	S	L	B	E	S	O
U	E	W	A	A	T	L	M	Y
E	L	O	E	M	O	D	A	S

EN aquesta sopa de lletres hi ha els cantants de les cançons que vos don a continuació:

Mrs. Robinson
The Wall
Wake up little Susie
Caribbean disco show
Some folks
Eye in the sky
Moonlight shadow
Last train to London
La fiesta nacional
Enola gay.

UN ACUDIT

Una vegada era un senyor Vicari que examinava de doctrina a un al.lot:

-Quants de Deu hi ha?

-Un

-I que podrien esser dos?

-...No senyor

-I per què en lloc d'un no n'hi ha d'haver dos?

S'al.lot no sabia contestar i sa tercera vegada que es Vicari li feu sa mateixa pregunta, li amollà mal humorat:

-Perquè s'aferrarien!

MOTS ENCREUATS

Horitzontals:

- 1-Que no ho sap
- 2-Animal renouer. Personatge cinematogràfic
- 3-Al.lotet. Al revès, ~~simptoma~~ que tens quan has caigut
- 4-Animal. Sigles de Locos Reunits
- 5-Al revès, localitzat
- 6-Al revès, patria d'Ulisses

Verticals:

- A-Nom d'home
- B-Que té grassa
- C-Nina petita
- D-Al revès, animal
- E-Nota musical. Interjecció de despreocupació.
- F-Nim jove amb grafia antiga.
- G-Veu per fer partir els ases.
- H-Volum d'una col·lecció de llibres.

LES SOLUCIONS EN EL PROXIM NUMERO

Damià Perelló i Terrassa.

GOIS DE LA SOLEDAD DE MARIA SANTISIMA.

Mare digne de piedát
ohiu los nostrós clamors:
Feinos part de los dolors
de la vostra soledad.

De vostron Fill la presencia
vos era tota alegria;
de hont se veu quant vos seria
penosa la seua ausencia:
Y axi lo que era amor
en penas vos fench mudát,
Feinos &c.

Coant el Señor espirá
tot el seu penar finí,
pero en vos no fench axí,
pues que de nou comensá:
Allá prová nous rigors
vostron cor atribulát,
Feinos &c.

La llanzada que obrí el pit
del bon Jesus ja difunt,
vos atravesá tot junt
fins la anima, y esperit:
Ell no sentí aquets horrors,
vos si, sola, y al doblat,
Feinos &c.

Devánt la Creu contemplat
lo que el Fill patí morint,
si be quedaveu vivint
quedaren agonizant:

Pues que en vostros interiors
quedave este pas gravat,
Feinos &c.

Giránt per allá la vista
no veyeu mes que instrumens,
de la Passió monumens,
de la mort memoria trista:
Objectes despertadors
del vostre torment pasát,
Feinos &c.

Allá quant sen aportaren,
el cós de Cristo á enterrar
las entrañas, sens dnytar
ab esto vos arrencaren:
Vos sorprenguéren temors,
y recels de mes crueldát
Feinos &c.

Quedánt dins la sepultura
vostra única prenda amada,
tant desconsolada,
que tot vos era amargura:
Esta fench de las majors
que agueseu ja may provat,
Feinos &c.

Ab cor contrit y humillat
vos deim tots los pecadors:
Feinos part de los dolors
de la vostra Soledát.

En la imprenta de B. Villalonga.

y. In solitudine tua; Virgo dolorosa fuisti. R. Ora pronobis Deum, cujus Filium peperisti.
O R E M U S.

Deus in cujus triduo mortis amore Flagrantem animam dulcissimæ Virginis & Matris
Mariæ doloris gladius pertransivit: concede quæsumus, ut qui sacratissimam ejus Solitu-
dinem vaneramus in terris, de gloriosissima ejusdem societati gaudemus in cælis. Qui &c.

HIMNE MALLORQUI

A MALLORCA

Solemna

1.

Ma-llor - quins aimem la ter - ra Com cap co - sa d'aquest
Es Ma - llor - ca isla do - ra - da, lle - no de luz y de co -

món Nien la . pla - na nien la ser - ra Nos - tro ge - ni no es con -
lor Tier - ra de en - sueño en can - tú - da prè - lu lle - na de ful -

FIN

fón Si em fills d'aquella gent Queda naus la mar om - pli - a
gor Es su - bli - me nuestra Lon - ja mo - nu - men - toe vo - ca - dor

Comperart d'encanta - ment Nostra Lon - ja a pa - rei - xi - a Ma - llor -
En - gasta - da por Sa - gre - ra júnctio al mar en - so - na - dor Es Ma -

(De Folklore musical mallorquí, d'Antoni Pol, editat
per la casa de música Boileau)

SOBRE UN HIMNE MALLORQUÍ

El nom d'un carrer posat a Pòrtol sempre em recorda amb amor un company de temps enrera. És el nom entranyable de N'Albert Castell amb qui, abans de la guerra, compartíem il·lusions, quan encara els infants de les nostres escoles cantaven himnes exultants de la pàtria petita i cançons regionals en la nostra llengua.

I ho record més ara, quan per Porreres s'ha descobert (!) aquest anònim "Himne Mallorquí" del que la premsa de Ciutat n'ha fet comentaris. Per nosaltres -per En Castell i per mi-, encarregats de les Colònies Escolars de la Diputació, entre els anys 1929 i 1935, aquest himne no ens era gens estrany, perquè els nostres alumnes el cantaven cada dia.

La "carta al director" que suara vaig escriure en el "Diario de Mallorca" comentant l'anonimat d'aquest himne, ha tingut més repercussions del que vaig proposar-me i si ara aquí la retrec és per la circumstància de què l'amic Castell fou un mestre que, per la seva dedicació i capacitat professional, deixà un bon record a l'escola de Pòrtol.

No he de reproduir aquí la meua carta. Diré tan sols que en ella repriminava el diletantisme; que hi assegurava que l'himne no té res d'anònim; que els seus pares són prou coneguts; que els orfegons el cantaran durant 15 anys, al manco, abans de la guerra; que era la peça bàsica del cant de les colònies i que el cantaven els nins de les escoles. Per fi, la carta diu ben clar que els autors són N'Antoni Pol i En Bartomeu Forteza.

I ara vull afegir-hi la confessió d'un oblit meu imperdonable i és que dins ca meua l'any 1919 s'imprimí una Història per infants on hi figura la música, la lletra i els autors de l'himne. Ho recorda amb encert l'autor d'una altra carta.

La lletra diu així: Mallorquins aimem la terra
                              com cap cosa d'aquest món;
                              ni en la plana ni en la serra
                              nostre geni no es confon.

                              Siem fills d'aquella gent
                              que de naus la mar omplia,
                              quan per art d'encantament
                              nostra Llonja apareixia.

                              Ramon des del cel vigila
                              nostre viure impenitent;
                              que nos doni ta pupila
                              la llum de ton pensament.

En un escrit posterior en el "Diario de Mallorca" el periodista intenta quedar bé i això és d'agrair. A més, ens informa de l'existència d'altres tres himnes. Un d'ells, prou conegut, és de Maria A. Salvà amb música de Mn. Bernat Salas. Nosaltres també el cantàvem. L'altre titolat "Pàtria", és per mi desconegut, encara que no vull negar la seva existència. Finalment el D.M. publi-

ca la lletra i la música d'un altre en castellà i d'aquest sí que demanam al lector amable que me permeti un petit somriure. ¿Ja s'ha donat compte el periodista que és l'himne oficial de la Comunitat Valenciana i que la lletra posada per Mallorca n'és sols una parafrasi? Vegem tan sols els primers versos per no copiar totalment les dues versions:

Himne Valencià: "Del ancho mar en un lecho de olas
nuestra región dormida está... / etz.

Lletra per Mallorca: "Del ancho mar en un lecho de ola,
arrullador, dormida está nuestra Isla Dorada
... etz.

Hi ha per llogar-hi cadiretes, com diu l'adagi.

Al marge de la qüestió de l'Himne Mallorquí de Pol i Forteza, tal vegada sia bo considerar quin hauria de ser l'himne oficial que adopti la nostra Comunitat Autònoma.

S'ha parlat de "La Balanguera" i cal convenir que té una lletra delicada i una música excel·lent, encara que no massa vibrant per un himne patriòtic. Però la lletra ¿té un significat prou clar per a la gent corrent? ¿No hi ha en aquesta cançó massa deixalles d'un passat recent contestatari que afecta més a Catalunya que a les Illes? Recordem que allà quan es prohibiren "Els Segadors", el nacionalisme ofegat substituï successivament l'himne català per "La Santa Espina", l'Himne de l'Orfeó, el "Cant dels Aucells" i, per fi, "La Balanguera", a la que el filisteisme no hi trobà significat.

¿Perquè, doncs, no considerar aquest Himne Mallorquí de Pol i Forteza? Alguns hem pensat que la lletra podria retocarse, per tal que representàs totes les Illes. A la primera estrofa sols caldria substituir la paraula "mallorquins", cosa no gens difícil. Si es volia laicitzar totalment l'Himne, no hi hauria entrebanc en transformar el primer vers de la darrereestrofa, àdhuc conservant el nom de Ramon Llull. Un dels nostres poetes podria encarregar-se de la correcció.

I no es digui que aquest himne sia de mel-i-sucrer. Antany l'orfeó "L'Harpa d'Inca", dirigida pel mestre Albertí, el cantà solenne i triomfal durant els anys mil nou-cents vint, assolint el clímax en la frase "quan per art d'encantament", que aixecava l'entusiasme dels qui el cantàvem i dels qui l'escoltàvem. Estic segur de no equivocar-me en el record que en tenc.

Crec que val la pena prendre en consideració aquest suggeriment.

Llorenç Me Duran.

PÒRTOL ~~DE~~ D'OLLERIES (1)

Això era una donzella que omplia el seu càntir d'argila. Llenega i la gerra es romp. Els segs bocins es converteixen en reques que una alba de roses corona i esdevenen un jardí. El plor de la donzella fa salar les aigües -fins alhora dolces- per les reques que jamai recuperarà.

Han nascut les nostres Illes...

D'aquesta manera Jacint Verdaguer a L'Atlàntida ens forneix l'inici legendari de les Balears.

Ja dins la història coneguda, els foners faren servir el fang per fer diferents ormejos tant culturals com domèstics. Anys després, els àrabs ens varen aportar noves tècniques ceràmiques.

Amb aquesta tradició, devers Santa Eugènia, es començaren a fer olles i greixaneres. Al cap d'un temps -i d'això ja fa més de tres-cents anys- vengueren a Pòrtol cercant la preuada terra vermella.

A cavall entre la llegenda, la història i la tradició sorgeix el que serà la indústria més vital i significativa del nostre Terme.

Darrerement -i ja era hora- sembla que l'Ajuntament està interessat en la potenciació i promoció d'aquesta activitat. Per la nostra part, aportarem el nostre granet d'arena amb aquesta guia, l'estudi de la qual fa estona que tenim iniciat. Amb ella pretenim donar a conèixer totes les coses relacionades amb el quefer dels ollers de forma tan exhaustiva com poguem.

Vet aquí el contingut general previst:

- . Relació de les olleries tant existents com desaparegudes.
- . Plànol amb la seva localització.
- . Eines de treball.
- . Peces i materials.
- . Feines. Tècniques.
- . Vocabulari específic.
- . Estudi particular de cada ollereria.
- . Estudi històric del procés oller a la Vila.
- . Altres obradors de ceràmica.
- . Fonts documentals i bibliogràfiques.

Biel.-
Ramen.-

els nostres Balls

Per començar a conèixer els nostres balls mallorquins, repassem un poc la seva història.

Desde finals del segle passat es pot dir, que el poble mallorquí, és un poble ballador. Es ballava a les festes majors, carnaval, matances i per la recollida de figues, olives, ametlles, raïm... no hi havia cap classe de reunió que no s'acabés ballant anes mateixes, copeos o jotes.

A part dels nostres balls populars, també es conserven un tipus de dances com són: els cossiers i els cavallets, àguiles i dimoni de Sant Antoni, que són cerimònies més bé religioses.

A la part muntanyosa i ponent de l'illa, es balla en la majoria amb un ritme lent, al so de la xreremia i el tambor.

A la part plana i llevant observem un ball doble, marcant com diríem, en doble "salero".

El bolero és el ball més corrent que es balla en parella; aquí la dona marca els punts i moviment i l'home els ha de seguir.

La bolera (que va sortir del bolero) el solien ballar dues dones i un home, duent un ritme igual que l'anterior, la melodia d'aquests dos balls va esser recollida de Castella a finals del segle passat.

Amb igual característica es ballen en parella uns boleros "vells" -en tot el gust illenc- que va esser en aquest que els va voure en Santiago Rossinyol -ballat a Valldemosa- li va dir "parado", i d'aquí ve el nom que ara els hi donam, pels seus moviments de cortesia tan ben marcats; és ballat per dues dones i un home.

Així tenim els boleros "vells" recollits a Valldemosa, també les trobam dins Marratxí-bolero lent-- un poc més mogut a Binissalem i encara més a Selva i llubí-com s'hort d'en Boira-.

La matcixa, està molt trobada dins Mallorca, es balla en parelles on l'home ha de seguir a la dona, aquesta passa per l'esquerra i per la dreta dançant s'atraca a ell com si l'hagues d'abraçar i li fuig tota xalesta, d'aquí va la denominació de molts de pobles quecli diuen "traves".

Per avui acabarem aquí, més envant tornarem amb els copeos, jotes i altres balls fins ara.

Esperant l'acollida, damunt aixó que és nostre... nostre poble malloquí.

Catalina.-

Començaré aquestes breus notes històriques referents al terme de Marratxí parlant de l'església i els seus rectors.

La primera església, construïda tot d'una després de la Conquesta de Mallorca de l'any 1229, devia ésser semblant a les altres d'aquell temps: d'una sola nau, petita, d'arcs de mig punt, amb el sostil embigat i cobert de teules. En la bul·la del papa Inocenci IV de l'any 1248 apareix citada tenint per titular Santa Maria. Totes aquestes esglésies havien de tenir un rector i un vicari coadjutor.

Els anys 1278 i 1279, amb motiu de les desavinences que havien sorgit entre els frares predicadors de Sant Domingo i els preveres sobre drets funeraris, firmaren la concòrdia tots els rectors de l'illa. Per l'església de Santa Maria de Marratxí va signar el rector Arnau Tries (1). Alguns anys després, el 1299, els rectors també firmaren la concòrdia amb els frares Trinitaris del Sant Esperit. (2)

El mes de febrer de 1297 Joan Albertí, rector de Marratxí, reconeixia que Salvador Merola, clergue, li havia pagat 55 lliures reials de València, preu d'unes cases situades dins l'Almudaina de Ciutat, davant la Seu (3).

Aquell temps era molt freqüent que la majoria de gent, a l'hora de dictar testament, destinàs alguna caritat i almoines a les esglésies, santuaris i hospitals de l'illa. El mes d'agost de 1280 Berenguer sa Basa, en testament, assignava 10 sous a l'obra de l'església de Santa Maria de Marratxí, a més de moltes altres deixes piadoses: a cada hospital de Ciutat, Sant Esperit i casa dels captius 2 sous; als frares menors 10 sous i altres 10 a l'obra de l'església; als frares predicadors, monges de Santa Margalida, monges de Santa Clara, frares de la Real 10 sous a cada convent, etc. (4)

Les paraules "vila", "universitat" (Ajuntament), i "parròquia" sovint eren sinònimes. Quan a principis d'estiu de l'any 1343 el rei Pere III de Catalunya es va apoderar de Mallorca, desposseïnt del Regne Jaume III, tot seguit va manar a cada una de les universitats o ajuntaments de les viles li enviassin, a Ciutat, els seus síndics o representants perquè li retessin jurament de fidelitat. Entre les altres és anomenada "la parròquia de Santa Maria de Marratxí". En canvi un document de pocs anys després, el 1348, any de la famosa i terrible pesta negra, tracta de Ferrer Escot, rector de l'església parroquial de Sant Marçal de Marratxí, el qual en testament havia deixats els seus béns i un rafal situat en el terme, a dos parents seus, un dels quals era el rector de Sant Miquel de Ciutat, Jaume Arnau, oriünd del castell de Tuïr, del comtat del Rosselló (5). Aquesta és la primera vegada que veim citada l'església de Marratxí amb el nom d'un nou titular: Sant Marçal, canvi que degué ésser motivat o bé perquè la parroquial mudà de lloc, bé perquè es va començar a bastir un nou temple, bé perquè s'escollí Sant Marçal com a advocat contra les pestes i epidèmies, tan freqüents aquell temps, o bé per altres motius que ignoram.

El cert és que al llarg del segle XIV trobam diversos documents que ens demostren com s'anava introduint a Mallorca la devoció al sant: dia 7 de juny de 1351, el rei Pere escrivia al governador de Mallorca dient que el procurador de l'hospital de Sant Marçal de Llenotges volia passar a l'illa per recol·lectar almoines, però tenia certs temors perquè patia en les cames la malaltia anomenada de Sant Marçal i a Mallorca hi havia una prohibició que manava que ningun afollat, baldat, etc. podia entrar en qualsevol lloc del Regne; així i tot el rei donà la llicèn-

1) Arxiu Històric nacional, Clero carpeta 82 n° 12, 13 i 14

2) AHN, Clero carpeta 128 n° 8

3) Arxiu Capitular de Mallorca, sala I, armari 28, taula XII n° 28

4) Arxiu Regne de Mca, prot. 348, f. 355

5) ARM Extraordinari Cúria Governació AH 445 f. 25v. ACA reg. 1.406 f. 24

cia (6).

Consta també que el mes d'agost de 1365, Andreu de Sant Donat, procurador del monestir i hospital de Sant Marçal de Llemotges, de l'orde de Sant Benet, havia vingut a Mallorca per predicar els miracles del sant i recollir almoines (7). Per les mateixes raons, l'any 1371, el rei concedí semblant llicència per la recaptació d'almoines per dit hospital (8).

=====

De totes maneres, quant a rendes, l'església de Marratxí devia ésser molt pobra, de manera que dia 7 de setembre de 1369 el bisbe de Mallorca decretà que fos unida a la de Santa Maria del Camí (9).

Dia 7 d'agost de 1399 des de la Cúria eclesiàstica de Mallorca es comunicava a tots els rectors i curats de les esglésies de les esglésies de l'illa, que Pere Romeu, rector de la parroquial de Sant Marçal de Marratxí proposava de fer una cisterna per conservar les aigües pluvials per ús de la rectoria i de la gent que acudia al lloc per ses devocions; els fidels havien d'ésser animats a contribuir amb qualche almoina; el bisbe concedia 40 dies de perdó (10). El mes de novembre de 1424, Pere Alemany, donat de la capella de Sant Marçal, obtenia llicència per a captar almoines.

Els reis solien intervenir en els nomenaments dels rectors. Els bisbes, cardenals i prelats també presentaven els seus candidats. Això feia que sovint hi hagués baralles i disputes entre els pretendents a ocupar la rectoria vacant, i guanyava el qui tenia més bo.

6) Arxiu Corona d'Aragó, Cancelleria reg. 1.415 f. 89v.

7) ACA reg. 1.423 f. 135. ARM LR 24 f. 161

8) ARM Lletres reials LR 27 f. 161

9) Reprodueix el document íntegre Joan Vich al "Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana", XXVII pàg. 303-309. Precedeix la transcripció un breu comentari titulat Unió de la parroquia de Santa Maria de Marratxí a la de Santa Maria del Camí.

10) Arxiu Diocesà de Mallorca, Col·lacions 1399-1400 f. 23 i Col·lacions 1424-25 f. 107

Hem de tenir present que el càrrec de rector, aleshores, era més "temporal" que no espiritual, ja que els vicaris, o "curats" eren els qui realment regien i tenien la cura de les ànimes.

Dia 20 d'octubre de 1477 el rei Joan II, manava al governador i lloctinent general de Mallorca fés segrestar els béns de la Rectoria de Marratxí i Santa Maria del Camí, vacant per defunció del darrer rector. Un escrivà o notari de la Governació, juntament amb altres oficials anaren a Sant Marçal per aixecar inventari de l'església, inventari que fferen precedit del cerimonial de costum, com era: obrir les portes, tocar les campanes; etc.

"Primo ffonch atrobat en la sglésia de la parroquia de Marra-chí en hun artibanch de una caxa vell les coses següents: primo hun calzer de argent ab sa patena de argent. Item una casula de setí de moltes colós ab son forniment per dir missa. Item hun misal de paper ab son faristol. Item hun bací de aram per servir a offerir. Item hun avangelister e hun leguider.

Item en lo altar major hun pali de domas vert. Item dues thovalles e una thovalloia. Item en lo dit altar dos canalobres de lautó.

Item en lo altar de Sent Pere e Sent Miquell hun pali de seda blau e frontal. Item unes thovalles un canalobre.

Item en lo altar de Sent Jaume, Sent Marçal, Sent Nicholau. Item hun pali de seda verd, unes thovalles.

Item en la rectoria de la dita sglésia de Marechí: primo hun cub de fust, saria de quinze somades o aquens entorn. Item un cubel de fust vell. Item una bota buyda de mena. Item altra bota de mena defonada.

Item en la cambra de la dita rectoria hun lit encaxat sotil. Item danant lo dit hun arcibanch buyt sotil e foradat. Item hun faristol de fust per scriure".

Aquest inventari fou camanat i entregat al prevere Antoni Mas,

vicari de l'església, juntament amb les claus de les portes (11).

Altres notícies diverses

Els homes d'armes. Eren anomenats homes d'armes aquelles persones hàbils per a manejar les armes en cas de necessitat. A mitjan segle XIV, devers l'any 1359, es va fer una relació de tots els homes d'armes de Mallorca, amb motiu de la guerra del rei Pere d'Aragó contra el rei Pere de Castella. Els del terme de Marratxí eren els següents: Antoni Gisbert, Bernat Roig, Bernat Maxella, Nicolau Taverner, Pere Cardona, Guillemó Garriga, Nicolau Roca, Guillemó Gisbert, Guillem Cerdà i Joan Grec (12).

El 1387, Pere Eimeric havia d'assistir al consell del Sindicat de Ciutat, com conseller representant el terme de Marratxí (13). El 1392, segons la nova pragmàtica sobre el règim de l'illa, Marratxí tenia un conseller en el Consell de Ciutat que era el sobredit Pere Eimeric, nom que també apareix a una altra nòmina de 1395 (14). El mes de setembre de 1493 el rei Ferran concedia l'ofici de portador de cartes d'Andratx, Calvià i Marratxí a Felip Salt (15).

Alqueries i rafals.

El mes de setembre de 1259 Guillem Pla, fill de Pere, en nom dels seus hereus, procedia a fer inventari de béns en presència de Domingo Gil, Ramon de Pedrinyà, Pere de Pedrinyà, Jaume de Marina. Són citats entre els béns, l'alqueria Maraxí, amb terres i arbres; altres possessions en el terme de Bunyola, l'alqueria Biniatzar, l'alqueria Benimucam, i altres (16).

El 1284, els amics i parents de Pere Bernat de Marrachino, demanaren a Arnau Burgues, batlle major del Regne de Mallorca, nomenàs un administrador de béns, ja que dit Pere era mancat de seny i tot ho destruïa. Fou assignat Guillem Moragues, germà de dit Pere Bernat (17).

Un any després, la dona Sibília, viuda de Pere Ros, va vendre a Pere Cabot i sa muller Guillemona, l'esplet de l'oli del seu rafal situat prop del Pont d'Inca, en el terme de Marratxí, per preu de 18 quartans que havia d'entregar abans de quinze dies després que hagués fet tot l'oli del rafal.

Arnau Sunyer, com a tutor d'Andreu de Vilaseca, fill i hereu de Pere, l'any 1342, va llogar a Nicolau Ponç i Francesc Sabater, per temps de cinc anys o cinc esplets a partir de la festa de Sant Miquel, una alqueria amb cases, terres, figueral, pastures, vinya i altres pertinences, situada a Marratxí, per preu de 35 lliures cada any. No podrà tallar ullastres ni voreres, ni mosqueres, ni arbres fructíficants; només podrà tallar llenya per portar i vendre a Ciutat amb una sola bística. El senyor presta un cup, dues bótes grosses i dues bótes de mena, 4 portadores, que tornarà al final del lloguer. Entre els testimonis d'aquesta acta notarial firma Francesc Escot, rector de Marratxí (18).

Com que el terme de Marratxí era de la porció del Bisbe de Barcelona, (juntament amb Andratx, Calvià, Puigpunyent i la parròquia de Santa Creu de Ciutat), en els llibres anomenats Actes del Parlatge hi trobam també establiments, compra-ventes, etc. de terres de Marratxí. El setembre de 1286, per pagar uns deutes de Guillem Bassa, difunt, fou subhastada una alqueria situada en el terme de Marratxí, la qual fou adquirida per la viuda la dona Guerau per preu de 84 lliures. Entre els confrontants se cita el camí públic que va a Inca, terres de Gastó vescomte de Bearn, i altres.

L'any 1320, Guillem Pineda va vendre a Bernat Rotger la meitat de l'alqueria Benissacum amb cases i pertinences, per preu de 37 lliures i Mitja; confrontant amb l'honor de Maimó Peris, possessió de Ramon Gisbert, la de Bernat Babiloni, la de Pere de Vilaseca i el camí que va a Canarrossa. El mateix any, Arnau Adorrell i ses germanes Francesca i Elisenda varen vendre a Pere de Vilaseca, per 46 lliures i 10 sous, una alqueria situada en el terme de

11) ARM LR 74 f. 165-166

12) ADM MSL/307 f. 40v

13) ACA reg. l.991 f. 55v

14) ARM LR 41 f. 23v i 37

15) ARM LR 79 f. 30

16) ARM prot. 345 f. 88-89

17) ARM prot. 349 f. 243. Prot. 351 f. 32v

18) AHN Clero, carpeta 105 nº 15

Marratxí, confrontant amb l'honor de Guillem Bassa, rafal de Pere Conamines, honor de l'alqueria d'Arnau de Torrella que fou de Na Coloma, honor de Guillem Estruç tenguda en nom d'Andreu Godor i honor de l'alqueria de Berenguer Bassa.

Corresponents a l'any 1324 són aquestes altres notícies: Nicolau de Sales, prevere, procurador del bisbe de Barcelona, atinent que Bernat Gisbert té una alqueria a Marratxí, garriga o muntanya que presta delme a tasca, li fa la gràcia de reducció, és a dir, en lloc del delme i tasca, cada any pagarà 20 sous de censals el dia de Nadal.

La dona Caterina, viuda d'Andreu Godor, tenia l'alqueria Albí at, confrontant amb el camí d'Inca, alqueria de Pere Rosselló que fou de Guillem Cases i de Berenguer Bassa, jurista, alqueria d'En Bruguera que fou de Pere Pelegrí, alqueria de Bernat d'Odena, la de Monet Mestre, i el camí que va a Costrig. Un altre document que parla d'aquesta alqueria cita Pere de Vilaseca, batle de Marratxí, que s'encarregà de fer-la subhastar, i fou adquirida per Guillem Ponç, ciutadà, que havia ofert pagar 263 lliures.

Pere Rosselló i muller Guillemona varen vendre, per altra banda, al sobredit ciutadà, una altra alqueria per preu de 30 lliures.

L'any 1325, Pere Babeloni va vendre a Berenguer ses Oliveres, ciutadà, la meitat de l'alqueria que tenia en el terme de Marratxí, porció del bisbe de Barcelona, per 225 lliures. Fa diversos censos. El mateix any, Maimó Peris va establir en emfiteusi a Andreu Bernat la meitat d'una alqueria que tenia el seu pare Joan Bernat, confrontant amb la cavalleria de Bernat de Torrella, honor de Ramon Perdiguer i rafal de Ramon Gisbert. A cens de 16 quarteres de blat.

Pere de Labià, donzell, i muller Magdalena, l'any 1362, varen vendre a Joan Cervià una alqueria en el terme de Marratxí per preu de cinc sous; confronta amb el camí d'Inca, possessió d'Arnau Sunyer i altres.

El mateix any, Pere Soler, mercader de Mallorca, reconeixia tenir en comanda d'Arnau de Sant Martí, batle general de l'illa en nom del bisbe de Barcelona, 80 sous que era el preu del delme del vi i oli d'aquell any pertanyent a l'esmentat bisbe, en el terme o parròquia de Marratxí (19).

Ramon ROSSELLÓ.--

- 19) ARM Actes Pariatge P-1 f. 76. P-2 f. 4, 15v, 129v, 134v, 139v, 142, 186, 211. P-4 f. 15, 70v

Dibuix de Cristòfol Tries
Dedicat a la revista Pòrtula
(Vegeu entrevista en planes interiors)

CAIXA DE PENSIONS "la Caixa"

Antoni Laura, 63

60 09 36

PONT D'INCA

**GUILLERMO
VIDAL
MATERIALES
CERÁMICOS**

C/ Prínceps d'Espanya, 5
Tf: 60 21 32

ES FIGUERAS

MARRATXI

AUTO-ESCOLA

* KALET *

SEGUIM FENT BONA FEINA !!

C/ Verge de Montserrat
Tf.: 27 39 97

ES RAFAL

CIUTAT

SA

NOSTRA

1982

A

CAJA DE BALEARES

Portol i Sa CABANETA

PORTULA ES VEN A:

PORTOL

PAPERERIA FERRÀ

" CONXIN

Sa Cabaneta

Cafè Can Carrió

" Nou

CIUTAT

LLIBRERIES, Jovellanos

EMBAT

QUART CREIXENT

PÒRTULA

CADA MES AMB VOLTROS